

*Адаסקалиця К.К.,
аспірант юридичного факультету,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»,
адвокат Національної Асоціації Адвокатів
України, м. Київ, Україна,
e-mail: AdaskalytsiaKK@krok.edu.ua,
ORCID: 0000-0003-2716-9343*

ПРАВИЛА ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ПРОЗОРОСТІ ТА ПЕРЕДБАЧУВАНOSTІ ПРАВА

Відповідно до ст. 1 Конституції України, «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава» [1, ст. 1].

Побудова демократичної правової держави потребує високого рівня правової освіти та культури, розвитку громадянського суспільства, активної участі всіх громадян у суспільно-політичному житті та виховання почуття відповідальності за майбутнє країни.

Однак зазначене неможливе без прозорого функціонування правової системи та передбачуваності права. Останню можна розглядати у двох складових: по-перше, передбачуваність застосування існуючих норм права; по-друге, передбачуваність правової політики держави загалом.

Для досягнення зазначених цілей необхідна наявність визначених та науково обґрунтованих правил формалізації та інтерпретації правової інформації. Зазначене робить можливим належну комунікацію між суб'єктами правовідносин щодо юридично значущих питань. Завдяки дотриманню зазначених правил правова інформація набуває властивостей правової визначеності, системності та ефективності. Це, у свою чергу, дозволяє передавати правову інформацію з мінімізацією ризиків втрати її змісту попри недоліки природної мови (багатозначність або полісемічність виразів природної мови; семантична замкненість; аморфність (невизначеність правил утворення виразів природної мови і правил надання значень мовним виразами)) [2, с. 62] та упереджувати можливі спотворення під час застосування.

Юридична техніка акумулює сукупність правил поведінки з правовою інформацією. Зазначені правила можна класифікувати:

за стадіями (на правила формалізації та правила інтерпретації);

за рівнем організації правової інформації (на правила, застосовні до норм, та правила, застосовні до нормативно-правових актів);

та за рівнем охоплення (на загальні правила (застосовуються до всіх галузей права) та особливі правила (застосовуються для конкретної галузі

права)) [3].

Для ілюстрації впливу правил юридичної техніки на прозорість та передбачуваність права розглянемо правила юридичної техніки формалізації норм права. Вони забезпечують формальну визначеність норми, завдяки чому вона має прогнозовано вищі перспективи коректного тлумачення та застосування до конкретних правовідносин. Правила юридичної техніки формалізації норм права також можуть класифікуватись залежно від того, наділенню якою властивістю позитивного права вони сприяють у більшій мірі: правової визначеності, системності або ефективності. Зазначене дозволяє контролювано використовувати такі правила для посилення однієї або кількох із цих властивостей.

Також варто звернути увагу, що правила формалізації норм права можуть поділятися і за критерієм рівня інтенсивності (на дихотомічні (рівень інтенсивності фіксований) та градуальні (рівень інтенсивності регульований)), а також за ступенем пріоритетності (на критичні, факультативні пріоритетні та факультативні допоміжні). Зазначена класифікація дозволяє використовувати правила формалізації норм права максимально регульовано та компетентно для досягнення бажаного балансу властивостей формальної визначеності норм права.

У свою чергу, правила юридичної техніки інтерпретації норм права дозволяють максимально вірно сприймати вже формалізовані норми та правильно застосовувати їх до окремих випадків. Таким чином, поєднання правил формалізації та інтерпретації норм права створює умови, за яких позитивне право, що розраховане на багаторазове застосування, коректно сприймається адресатами та послідовно реалізується в окремих випадках.

У результаті норми права стають зрозумілими для всіх учасників правовідносин, надають можливість передбачати наслідки власних дій та прогнозувати поведінку суб'єктів публічного і приватного права. Прозорість права досягається завдяки сталому та послідовному використанню правил юридичної техніки як на стадії формалізації, так і на стадії інтерпретації. Оскільки ці правила розроблені науковцями та мають наукове підґрунтя, істотно зменшується ризик помилок, спекуляцій і зловживань. Те саме стосується й тлумачення: навіть гнучкі норми з диспозитивними конструкціями застосовуються у зрозумілий і передбачуваний спосіб, що упереджає можливі зловживання.

Формальна визначеність є однією з основних характеристик права, без якої неможлива розбудова демократичної правової держави. Саме вона забезпечує прозорість і передбачуваність правового регулювання. Для розвитку громадянського суспільства необхідна стабільна основа взаємодії з державою, якою може бути лише якісне правове регулювання. Його якість, у свою чергу, залежить від дотримання правил юридичної техніки.

Варто також підкреслити, що правова держава – це не лише форма

організації влади. Щоб країна вважалася демократичною та правовою у повному сенсі, вона повинна мати розвинене громадянське суспільство. Воно є не менш важливим, ніж система законодавства чи інституційна спроможність влади. Зазначене потребує чітких і зрозумілих правил поведінки з позитивним правом, без яких неможливими є правова просвіта й культура, що становлять основу розвитку громадянського суспільства. Зрілі механізми суспільного контролю, саморегуляція, а також усвідомлення громадянами своєї активної ролі у розбудові країни не можуть формуватися в умовах, коли відсутня можливість передбачити наслідки своїх дій або бракує прозорості під час формалізації та інтерпретації права.

Саме через дотримання правил юридичної техніки забезпечується зрозумілий «канал комунікації» між державою і суспільством. Це дозволяє кожному громадянину правильно сприймати зміст правових приписів, передбачати наслідки своїх дій, правову політику держави та взаємодіяти з державою й іншими суб'єктами права відповідно до закону.

Отже, дотримання правил юридичної техніки є необхідною умовою прозорості та передбачуваності права, що, у свою чергу, є передумовою побудови демократичної правової держави та розвитку громадянського суспільства. Подальші наукові дослідження проблем юридичної техніки становлять перспективний напрям розвитку правової науки.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 04.10.2025).
2. Логіка. Підручник для студентів юридичних факультетів. 7-ме вид. перероб. та доп. / А. Є. Конверський. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 352 с.
3. Адаскалиця К.К. Юридична техніка та формалізація – системний підхід до визначення понять. Держава, регіони, підприємство: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку: тези доповідей VI Міжнародної конференції (05–06 грудня 2024 р.). Київ. ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК». URL: <https://conf.krok.edu.ua/SRE/SRE-2024/paper/view/2245>